

มก.วิจัยการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการคุณภาพน้ำลุ่มน้ำป่าสัก

รศ.ดร.สิทธิชัย ตันชนะสถิตย์ จากคณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้เปิดเผยถึงผลงานการวิจัย เรื่อง "การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการคุณภาพน้ำบริเวณลุ่มน้ำป่าสัก" ว่างานวิจัยนี้ได้ดำเนินการระหว่างปี พ.ศ.2547-2548 ครอบคลุมจังหวัดเพชรบูรณ์ ลพบุรี และสระบุรี โดยดำเนินการสำรวจสถานภาพของคุณภาพน้ำ การใช้ที่ดิน ทรัพยากรต่าง ๆ เช่น ทรัพยากรป่าไม้ สิ่งแวดล้อม อุดุนิยมวิทยาและอุทกวิทยาของลุ่มน้ำป่าสัก โดยนำเทคโนโลยี GIS เข้ามาช่วยในการสำรวจ เก็บข้อมูลภาคสนาม รวมไปถึงมีการศึกษาศักยภาพด้านมิติมนุษย์ และนำไปประมวลผล และประเมินสถานภาพ โดยนักวิชาการของทีมงานวิจัยและผู้ทรงคุณวุฒิ

สิ่งสำคัญที่จะทำให้ประชาชนตระหนักและเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการคุณภาพน้ำบริเวณลุ่มน้ำป่าสัก นี้คือ ต้องทำให้ประชาชนรู้ถึงสถานะคุณภาพน้ำว่าอยู่ในสถานการณ์เช่นไร จากการวิจัยพบว่าคุณภาพน้ำของลุ่มน้ำป่าสัก ตั้งแต่ต้นจนถึงท้ายน้ำ ด้านกายภาพมีคุณภาพน้ำในระดับปานกลาง ด้านเคมีอยู่ในภาวะเสี่ยงภัยถึงวิกฤติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ค่าความสกปรกในรูป BOD เมื่อเปรียบเทียบกับมาตรฐานคุณภาพน้ำผิวดินสำหรับประเทศไทย ส่วนคุณภาพน้ำทางชีวภาพได้ใช้ดัชนีด้าน โคลิฟอร์มแบคทีเรีย พบว่าอยู่ในสถานภาพปกติ ส่วนด้านมิติมนุษย์ ซึ่งศึกษาสภาพเศรษฐกิจสังคม สาธารณสุข กฎระเบียบ กฎหมายและแหล่งท่องเที่ยวอันันทนาการ ทำให้เห็นว่าสภาพเศรษฐกิจสังคมของประชาชนมี ศักยภาพต่ำ สุขภาพอนามัยมีศักยภาพปานกลาง ความรู้เรื่องคุณภาพน้ำและกฎระเบียบอยู่ในระดับปานกลาง แหล่ง อันันทนาการ ซึ่งประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ด้านวัฒนธรรมมีศักยภาพเฉลี่ยเป็นรายแหล่งในระดับปานกลาง ประชาชนมีความต้องการในการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการคุณภาพน้ำในท้องถิ่นตนเองในระดับสูง แต่ระดับการมีส่วนร่วมพบว่าต่ำ เนื่องจากขาดโอกาสและการสนับสนุนจากภาครัฐ

นอกจากนี้ยังมีการจัดทำเวทีประชาคมในระดับตำบล จังหวัด และเวทีนักวิชาการ เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดการบริหารจัดการคุณภาพน้ำตามศักยภาพที่ศึกษาไว้ข้างต้นในลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรปกครอง ท้องถิ่น จัดขึ้น โดยกลุ่มของนักวิจัยผู้ทรงคุณวุฒิจากสภာวิจัย และกลุ่มนักวิชาการจากหน่วยงานต่าง ๆ ตัวแทนจากภาค ประชาชนที่สนใจมาเข้าร่วม เพื่อกำหนดเป็นรูปแบบหรือคู่มือการบริหารจัดการคุณภาพน้ำและสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการ ด้านคุณภาพน้ำ จากนั้นจะทำรูปแบบหรือคู่มือนี้สู่เวทีชาวบ้านในท้องถิ่น และให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหาร จัดการคุณภาพน้ำอย่างเป็นรูปธรรม และปฏิบัติการได้จริง โดยการฝึกอบรม ทดลอง และปฏิบัติการจริง ด้านกฎหมายที่ เกี่ยวข้องเป็นส่วนที่สำคัญ และมีความสำคัญ และมีความจำเป็นในการบูรณาการ เพื่อกำหนดรูปแบบและกลไกการ บริหารจัดการลุ่มน้ำและสิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้มีส่วนได้ส่วน เสียกลุ่มอื่น ๆ โดยได้ทำการศึกษาทบทวนข้อมูลกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ข้อมูลกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ การใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ และการมีส่วนร่วมของประชาชนและการสำรวจความคิดเห็นและความรู้กฎหมาย ทั้งในระดับครัวเรือน การจัดเวทีชาวบ้าน และระดับจังหวัด จากการจัดเวทีประชุมต่าง ๆ พบว่าจังหวัดเพชรบูรณ์เป็น พื้นที่เหมาะสมในการเป็นเจ้าภาพจัดตั้งเครือข่ายการบริหารจัดการคุณภาพน้ำ และมีจังหวัดลพบุรีและสระบุรีเป็นลูกข่าย

จากข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษาและวิจัย ทางคณะวิจัย ได้นำผลนั้นมาวิเคราะห์ SWOT เพื่อนำมาสร้างคู่มือการบริหารจัดการคุณภาพน้ำโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนบริเวณลุ่มน้ำป่าสักได้ 5 ยุทธศาสตร์ 27 กลยุทธ์ 40 โครงการ ใช้งบประมาณทั้งสิ้นประมาณ 530.6 ล้านบาท ภายในระยะเวลา 10 ปี เพื่อให้บรรลุปรัชญาของงานวิจัยคือ "รักชีวิต คิดพัฒนา น้ำป่าสัก" การวิจัยเพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมฯ นี้ ได้ทำการศึกษาใน 2 มิติสิ่งแวดล้อมหลัก คือ มิติทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และมิติมนุษย์ ซึ่งสามารถนำมาบูรณาการในภาพรวมโดยมีแนวทางการบูรณาการ ออกเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ ฐานข้อมูลของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม องค์ความรู้ใหม่เพื่อนำไปบูรณาการ และการเผยแพร่สู่สาธารณชน โดยการเผยแพร่จะดำเนินการเผยแพร่ความรู้ เช่น การฝึกอบรม การดูงาน การสาธิต และการทดลองปฏิบัติจริงในท้องถิ่น ตัวอย่างของกลุ่มน้ำป่าสัก การจัดทำข้อมูลการใช้งานและการประชาสัมพันธ์ตามรูปแบบหรือคู่มือการบริหารจัดการที่ได้กำหนดขึ้นจากการบูรณาการอย่างมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น จากการประเมินผลทั้งหมดพบว่าโครงการอบรมจะช่วยเสริมสร้างให้ผู้เข้าอบรมมีความรู้ความเข้าใจ สถานการณ์คุณภาพน้ำทั่วไป และรู้ถึงสาเหตุแหล่งกำเนิดมลพิษที่เกิดขึ้น และมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการคุณภาพน้ำได้ถูกต้องมากขึ้น

รศ.ดร.สิทธิชัย กล่าวเพิ่มเติมอีกว่า จากงานวิจัยนี้ได้แนวคิดเพิ่มเติมว่า ควรทำการส่งเสริมความรู้ด้านคุณภาพน้ำ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมให้แก่ประชาชนทุกระดับ รวมไปถึงกลุ่มนักเรียนด้วย และสร้างเครือข่ายที่มีความเข้มแข็งและสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการกำหนดโทษผู้ฝ่าฝืนและนำหลักการที่ว่าบุคคลที่ก่อให้เกิดมลพิษว่า ต้องรับผิดชอบการบำบัดมลพิษนั่นเอง และสิ่งสำคัญที่สุดคือการรณรงค์สร้างจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อ อีกทั้งควรเร่งให้มีการออกพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ เพื่อให้มีกฎหมายที่ใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ เพื่อให้ประชาชนผู้ใช้น้ำมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำอย่างแท้จริง

จากการวิจัยนี้องค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสามารถนำฐานข้อมูลในด้านต่าง ๆ ไปเผยแพร่และประยุกต์พัฒนาชุมชนของตนเองได้ โดยประชาชน สถานศึกษาและหน่วยงานต่าง ๆ มีความรู้สามารถสร้างเครื่องมืออย่างง่าย ๆ ด้วยตนเอง เพื่อการมีส่วนร่วมในการติดตามและตรวจสอบคุณภาพน้ำ รวมทั้งการรักษาสภาพแวดล้อม และหวังอย่างยิ่งว่าชุมชนอื่น ๆ จะนำไปเป็นแบบอย่างในการพัฒนาให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วม และมีจิตสำนึกในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของตนเองได้ดียิ่งด้วย

ผู้ที่สนใจผลงานการวิจัยของ **รศ.ดร.สิทธิชัย ตันชนะสฤณี** สามารถติดต่อสอบถามรายละเอียดได้ที่ โทร. 02-5611041 หรือ E-mail : fforsit@ku.ac.th